

Kohtuasi C-406/22**Euroopa Kohtu kodukorra artikli 98 lõike 1 alusel koostatud
eelotsusetaotluse kokkuvõte****Saabumise kuupäev:**

20. juuni 2022

Eelotsusetaotluse esitanud kohus:

Krajský soud v Brně (Brno maakonnakohus, Tšehhi Vabariik)

Eelotsusetaotluse kuupäev:

20. juuni 2022

Kaebaja:

CV

Vastustaja: Ministerstvo vnitra České republiky (Tšehhi Vabariigi
siseministeerium)**Põhikohtuasja ese**

Kaebus vastustaja otsuse peale, millega jäeti kaebaja rahvusvahelise kaitse taotlus ilmselge põhjendamatuse tõttu rahuldamata.

Eelotsusetaotluse ese

Eelotsusetaotluse esitanud kohus palub tõlgendada Euroopa Parlamendi ja nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiivi 2013/32/EL rahvusvahelise kaitse seisundi andmise ja äravõtmise menetluse ühiste nõuete kohta (edaspidi „direktiiv“) teatavaid sätteid.

Eelotsuse küsimused

1. Kas [direktiivi] artikli 37 lõike 1 tähenduses turvalise päritoluriigi kriteeriumi, mis on määratletud kõnealuse direktiivi I lisa punktis b - mille

kohaselt kõnealune riik tagab kaitse tagakiusamise või väärkohtlemise eest inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonis sätestatud õiguste ja vabaduste järgimisega, eelkõige selliste õiguste järgimisega, millest ei saa teha erandit vastavalt nimetatud konventsiooni artikli 15 lõikele 2 - tuleb tõlgendada nii, et kui riik loobub inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsioonist tulenevate kohustuste kohaldamisest hädaolukorras konventsiooni artikli 15 tähenduses, siis ei vasta see riik enam kõnealusele turvaliseks päritoluriigiks tunnistamise kriteeriumile?

2. Kas [direktiivi] artikleid 36 ja 37 tuleb tõlgendada nii, et need ei võimalda liikmesriigil tunnistada kolmas riik turvaliseks päritoluriigiks ainult osaliselt, teatavate territoriaalsete erisustega, mille puhul ei kohaldata eeldust, et riigi see osa on taotleja jaoks turvaline, või kui liikmesriik tunnistab kõnealuse riigi turvaliseks selliste territoriaalsete eranditega, siis kõnealuse direktiivi kohaselt ei saa seda riiki tervikuna pidada turvaliseks?

3. Kui vastus ühele või teisele eeltoodud küsimusele on jaatav, siis kas [direktiivi] artikli 46 lõiget 3 koostoimes Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikliga 47 tuleb tõlgendada nii, et kohus, kes arutab [direktiivi] artikli 31 lõike 8 punkti b kohases menetluses taotluse ilmselge põhjendamatus kohta tehtud otsuse peale esitatud kaebust [direktiivi] artikli 32 lõike 2 alusel, peab omal algatusel (*ex officio*), ka taotleja vastulause puudumisel, võtma arvesse asjaolu, et riigi tunnistamine turvaliseks on ülaltoodud põhjustel vastuolus liidu õigusega?

Liidu ja rahvusvahelise õiguse normid

Euroopa Liidu põhiõiguste harta (edaspidi „**harta**“) artiklid 18 ja 47.

Direktiivi põhjendused 11, 12, 40–42 ja 46, artikkel 1, artikli 31 lõige 8, artikli 32 lõige 2, artiklid 36, 37 ja 46, samuti **direktiivi** I lisa.

Protokoll nr 24 Euroopa Liidu liikmesriikide kodanikele varjupaiga andmise kohta (edaspidi „**protokoll nr 24**“).

Euroopa inimõiguste ja põhivabaduste kaitse konventsiooni (edaspidi „**konventsioon**“) artikkel 15 ja Genfi pagulasseisundi konventsiooni artikkel 3.

Tšehhi õigusnormid

Varjupaigaseaduse nr 325/1999 (zákon č. 325/1999 Sb., o azylu) (edaspidi „varjupaigaseadus“) § 16 lõigete 2 ja 3 kohaselt jäetakse rahvusvahelise kaitse taotlus ilmselge põhjendamatus tõttu rahuldamata, kui taotleja pärineb riigist, mida Tšehhi Vabariik peab turvaliseks päritoluriigiks, kui taotleja ei tõesta, et tema juhtumi puhul ei saa tunnistada seda riiki turvaliseks. Kui on olemas alus selliseks rahuldamata jätmiseks, ei hinnata seda, kas taotleja vastab varjupaiga või

täiendava kaitse andmise tingimustele ja kas ta on esitanud asjaolud, mis näitavad, et teda võib ähvardada tagakiusamine või tõsine kahju.

Varjupaigaseaduse § 3d kohaselt võib rahvusvahelist kaitset taotlev isik jääda Tšehhi Vabariigi territooriumile, aga see ei anna alust taotleda elamislubade. Varjupaigaseaduse § 2 lõike 1 punkti b kohaselt on välismaalasel rahvusvahelise kaitse taotleja staatus ministeeriumi otsuse peale kaebuse esitamise tähtaja jooksul või kaebuse alusel halduskohtumenetluse seaduse kohaselt algatatud kohtumenetluse jooksul, kui see kaebus peatab otsuse täitmise, või kuni hetkeni, mil piirkondlik kohus annab välja määruse täitmise peatamisest keeldumise kohta, kui välismaalane on seda taotlenud. Varjupaigaseaduse § 32 lõike 2 kohaselt ei peata otsuse peale kaebuse esitamine varjupaigaseaduse § 16 lõike 2 tähenduses selle otsuse täitmist. Varjupaigaseaduse § 85b lõike 1 kohaselt juhul, kui on tehtud otsus jätta rahvusvahelise kaitse taotlus ilmselge põhjendamatusesse tõttu rahuldumata ning kohus ei ole seda otsust tühistanud või piirkondlik kohus ei ole teinud otsust otsuse täitmise peatamisest keeldumise kohta, kui seda on taotletud, annab ministeerium omal algatusel välja ettekirjutuse välismaalase riigist lahkumiseks kuni ühe kuu jooksul.

Varjupaigaseaduse § 2 lõike 1 punkti k alapunkti 3 kohaselt tunnistatakse turvaliseks päritoluriigiks riik, mis on ratifitseerinud rahvusvahelised inimõiguste ja põhivabaduste kaitse lepingud, sealhulgas tõhusaid õiguskaitselahendeid käsitlevad õigusnormid, ja järgib neid. Määruse nr 328/2015, millega rakendatakse varjupaigaseadus ja välismaalaste ajutise kaitse seadus (vyhláška č. 328/2015 Sb., kterou se provádí zákon o azylu a zákon o dočasné ochraně cizinců) (edaspidi „määrus“), kohaselt loetakse Moldova, v.a Transnistria, turvaliseks päritoluriigiks.

Seaduse nr 150/2002 halduskohtumenetluse seadustiku kohta (zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní) (edaspidi „halduskohtumenetluse seadustik“) § 73 kohaselt peatab kohus kaebaja taotlusel ja olles ära kuulunud vastustaja, edasikaevatud otsuse täitmise, kui otsuse täitmine või selle muud õiguslikud tagajärjed tähendaksid kaebaja jaoks kahju, mis on ebaoproportsionaalselt suurem kahjust, mis võib tekkida teistele isikutele otsuse täitmise peatamise tagajärjel, ja kui selline peatamine ei ole vastuolus olulise avaliku huviga.

Halduskohtumenetluse seadustiku § 76 lõike 1 punkti c kohaselt tühistab kohus edasikaevatud otsuse menetlusvigade tõttu, mis seisnevad halduskohtumenetluse normide olulises rikkumises, kui kõnealuse otsuse tagajärjeks võib olla asja sisu kohta tehtud otsuse õigusvastatus.

Kohtuasja asjaolude ja menetluse lühikokkuvõte

- 1 Moldovast pärit kaebaja esitas 9. veebruaril 2022 Tšehhi Vabariigi rahvusvahelise kaitse taotluse. Kaebaja põhjendas seda ähvardustega, mida ta saab tundmatutelt isikutelt. 2015. aastal oli kaebaja tunnistajaks õnnetuse juures, milles kõnniteel viibinud inimene hukkus autolt saadud löögi tagajärjel. Kaebaja nägi

seada pealt. Süüdlane põgenes sündmuskohalt. Kaebaja kutsus välja kiirabi ja politsei. Samal ööl sõitsid autoga tema maja juurde mingid inimesed. Nad kandsid suusamaske. Nad viisid kaebaja metsa ja peksid läbi. Seejärel kaebaja põgenes. Ta naasis koju, viis tütre tuttava juurde, et see tema järele vaataks, ja pöördus politseisse. Seejärel läks tütar turvalisse kohta oma ema juurde Kasahstani. Politsei kinnitas, et tegeleb asjaga, aga kuna süüdlane ei ole teada, ei saa nad kaebajat aidata. Kaebaja ei julgenud koju minna. Ta varjas ennast töökaaslaste juures. Kaks päeva hiljem läks ta siiski koju ja nägi, et tema maja on maha põlenud. Seejärel põgenes kaebaja Moldovast. Tuttav korraldas talle Rumeenia passi saamise. Selle passiga sisenes ta Tšehhi Vabariiki. Moldovas käis kaebaja uuesti aastatel 2016 ja 2019. Ta püüdis siiski teha nii, et sellest ei teaks keegi peale tema sugulaste. Politsei uurib seda asja juba seitse aastat. Süüdlast ei ole seni leitud¹. Kaebaja ei ole kunagi esitanud kaebust politsei tegevuse peale.

- 2 Kaebaja esitas rahvusvahelise kaitse taotluse (edaspidi „kaebaja taotlus“), et seadustada viibimine Tšehhi Vabariigis. Kaebaja tunnistas, et 2016. aastal määrati talle väljasaatmismeede kaheks aastaks, sest ta töötas võltsitud Rumeenia passi alusel, seejärel tehti 2020. aastal talle riigist lahkumise ettekirjutus, mis tehti uuesti 23. jaanuaril 2022.
- 3 8. märtsi 2022. aasta otsuse alusel (edaspidi „rahuldamata jätmise otsus“) jättis vastustaja kaebaja taotluse rahuldamata ilmselge põhjendamatus tõttu varjupaigaseaduse § 16 lõike 2 alusel, arvestades, et Tšehhi Vabariik peab Moldovat, v.a Transnistria, turvaliseks päritoluriigiks, nagu määruses on märgitud. Vastustaja kogus mitmesugustest allikatest ka materjale Moldovas valitseva poliitilise olukorra, turvalisuse ja inimõiguste järgimise kohta.
- 4 Kui taotleja on pärit turvalisest päritoluriigist, peab ta tõendama asjaolu, et tema juhtumi puhul ei sa lageda kõnealust riiki turvaliseks, mis vastustaja hinnangul ei õnnestunud kaebajal järgmistel põhjustel:
  - 1) Otsuse tegemise hetkel ei olnud teateid selle kohta, et relvastatud konflikt naaberriigis Ukrainas oleks levinud Moldovasse.
  - 2) Kuigi ei saa välistada riigivõimu vastaste isikute tagakiusamise juhtumeid², eelkõige nende süüdistamist ja karistamist diskrimineerival viisil, ei kuulu kaebaja selliste isikute kategooriasse.

¹ Politsei küll oletab, kes võis mõrva sooritada, aga ei suuda midagi tõestada isiku kohta, kes on väidetavalt juba 25 aastat tagaotsitav.

² Euroopa Parlamendi ja nõukogu 13. detsembri 2011. aasta direktiivi 2011/95/EL, mis käsitleb nõudeid, millele kolmandate riikide kodanikud ja kodakondsuseta isikud peavad vastama, et kvalifitseeruda rahvusvahelise kaitse saajaks, ning nõudeid pagulaste või täiendava kaitse saamise kriteeriumidele vastavate isikute ühetaolisele seisundile ja antava kaitse sisule (edaspidi: direktiiv 2011/95) artikli 9 tähenduses.

- 3) Mis puudutab ähvardusi tundmatute isikute poolt, siis need toimusid juba 2015. aastal ja hiljem on kaebaja kaks korda kodumaale naasnud; seejuures ei kasutanud ta kõiki kättesaadavaid õiguskaitsevahendeid (näiteks ombudsmani või sõltumatute organisatsioonide abi).
- 4) Kaebaja taotluse eesmärk on eranditult vaid tema Tšehhi Vabariigis viibimise seadustamine.
- 5) Kaebaja esitas vastustaja otsuse peale kaebuse, milles märkis, et vastustaja ei tuvastanud nõuetekohaselt fakte, ei käsitlenud taotlust terviklikult, võttes arvesse taotleja subjektiivseid hirme, ega võtnud arvesse rahuldamata jätmise otsuse tagajärgi.
- 6) 9. mail 2022 rahuldab ringkonnakohus kaebaja taotluse³ otsuse täitmise peatamiseks kaebuse esitamise tõttu järgmistel põhjustel:
  - 1) Moldovas ähvardaks kaebajat tõsine kahju eraisikute poolt, kes on varem talle juba kahju teinud.
  - 2) 8. mail 2022 viidi Transnistria venemeelsed separatistlikud väed lahinguvalmidusse.
  - 3) Moldova on loobunud konventsioonist tulenevate kohustuste täitmisest.
- 7) Jaanuaris 2022 kuulutas Moldova etnilise kriisi tõttu välja eriolukorra. Seoses sellega teavitas Moldova 25. veebruaril 2022 Euroopa Nõukogu, et on loobunud konventsiooni artiklist 15 tulenevate kohustuste, sh artiklis 10 nimetatud sõnavabaduse kohaldamisest. Päev varem oli Moldova parlament kuulutanud välja erakorralise piiramis- ja sõjaolukorra vastusena Venemaa invasioonile Ukrainas. 3. märtsil 2022 ehk viis päeva enne vastustaja otsust, mis ei võtnud seda asjaolu arvesse, loobus Moldova uue julgeolekuhu tõttu uuesti konventsioonist tulenevate kohustuste kohaldamisest. 28. aprillil 2022 teatas riik uuesti selle loobumise pikendamisest, sest 21. aprillil 2022 pikendas Moldova parlament eriolukorda kuni 23. juunini 2022.

Eelotsuse küsimuste analüüs

Eelotsusetaotluse esitanud kohus püüab kindlaks teha, kuidas mõjutavad kõnealuse riigi tunnistamist turvaliseks päritoluriigiks järgmised asjaolud:

- a) kõnealune riik loobus konventsioonist tulenevate kohustuste kohaldamisest hädaolukorras;

³ Kui kaebaja ei oleks kõnealust taotlust esitanud, oleks ta kaotanud oma staatuse rahvusvahelist kaitset taotleva isikuna, kellel on õigus viibida Tšehhi Vabariigi territooriumil.

b) liikmesriik tunnistas turvaliseks vaid osa riigi territooriumist, mitte riigi tervikuna;

ja kui vähemalt üks nendest probleemidest põhjustab olukorra, kus riik ei ole enam turvaline päritoluriik, siis

c) kas menetledes kaebust rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmise otsuse peale peab halduskohus seda fakti oma algatusel (*ex officio*) arvesse võtma.

Esimene eelotsuse küsimus (konventsioonist tulenevate kohustuste kohaldamisest loobumine selle artikli 15 alusel)

- 8 Eelotsusetaotluse esitanud kohus rõhutab, et direktiivi artiklitest 36 ja 37 tuleneb, et eelduse piisava kaitse kohta päritoluriigis saab tühistada, kui selleks on olemas kaalukad põhjused. Liikmesriik on aga kohustatud tagama direktiivi sätete täieliku kohaldamise⁴. Sellest tuleneb, et kontrollides otsust turvalise päritoluriigi kontseptsioonil põhineva taotluse rahuldamata jätmise kohta, peab liidu kohus, võttes arvesse õigust tõhusale õiguskaitsevahendile, mitte ainult hindama, kas taotleja on selle eelduse veenvalt ümber lükanud, vaid peab tegelema ka küsimusega, kas riigi arvamine turvaliste päritoluriikide hulka oli üldse direktiiviga kooskõlas.
- 9 Konventsioonist tulenevate õiguste ja vabaduste järgimisele, eelkõige selliste õiguste järgimisele, millest ei saa teha erandit vastavalt nimetatud konventsiooni artikli 15 lõikele 2⁵, on muu hulgas viidatud direktiivi I lisas kui ühele kriteeriumile, mille järgi käsitatakse riiki turvalise päritoluriigina.
- 10 Konventsiooni nn erandeid võimaldavatest õigustest tulenevate kohustuste kohaldamisest loobumine ei tähenda loomulikult, et need õigused enam ei kehtiks. Sellise loobumise tulemusena saab riik aga suurema vabaduse neid õigusi piirata:

a) Võrreldes tavalise olukorraga ehk mitte eriolukorraga on kõnealuse riigi ametiasutustel lai kaalutusõigus nende õiguste täitmisse sekkumisel⁶.

b) Sekkumist nendesse õigustesse tuleb hinnata muul viisil, nimelt järgmise kahe kriteeriumi alusel: i) vastavus hädaolukorras rangelt nõutavale ulatusele ja ii) vastavus ülejäänud kohustusele, mis tulenevad

⁴ Vt Euroopa Kohtu 25. juuli 2018. aasta otsus A. vs. Migrationsverket, C-404/17, punktid 25–26 ja 31.

⁵ Need õigused on: õigus elule, välja arvatud inimeste hukkumine õiguspärase sõjategevuse tagajärjel, piinamise keeld, sunduses või orjuses pidamise keeld, õigusliku aluseta karistamise keeld.

⁶ Vt Euroopa Inimõiguste Kohtu täiskooosseisu 18. jaanuari 1978. aasta otsust Iirimaa *versus* Ühendkuningriik, nr 5310/71, § 207

rahvusvahelisest õigusest (näiteks kodaniku- ja poliitiliste õiguste rahvusvahelise paktist või ÜRO piinamisvastasest konventsioonist, mille pooleks Moldova on; või Genfi konventsioonidest)⁷.

- 11 Keeleline tõlgendus viiks järeldusele, et loobumise korral konventsiooni artikli 15 kohaselt ei oleks kõnealune riik tõesti enam turvaline riik. Nii deklareeriks riik, et ta ei kaitse enam nii nagu seni õigusi ja vabadusi konventsiooni tähenduses. Siinkohal tuleks viidata direktiivi põhjendusele 42, mille kohaselt kolmanda riigi tunnistamine turvaliseks päritoluriigiks käesoleva direktiivi tähenduses ei saa selle riigi kodanikele tagada absoluutset turvalisust, samuti direktiivi I lisale, kus on märgitud, et aluseks on erandeid võimaldavate õiguste järgimine ja seejärel langeb rõhuasetus erandeid mittevõimaldavatele õigustele. Analoogiliselt saab viidata ka protokollile nr 24, mis sätestab, et kui liikmesriik loobub konventsioonist tulenevatest kohustustest, siis on ülejäänud liikmesriigid kohustatud võtma selle riigi kodaniku esitatud rahvusvahelise kaitse taotluse edasiseks läbivaatamiseks. Nii ei ole kohustustest loobunud liikmesriik ülejäänud liikmesriikide jaoks enam turvaline päritoluriik ja eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleks seda põhimõtet kohaldada seda enam, kui kohustustest loobub kolmas riik.
- 12 Teine tõlgendus pakub aga välja käsitluse, mille kohaselt riik ei lõpeta konventsioonist tulenevatest õigustest ja vabadustest kinnipidamist ka pärast kohustuste kohaldamisest loobumist. Isegi tühistamine ise ei tähenda tegelikult täielikku loobumist Strasbourgi inimõiguste kaitse mehhanismist. Tegemist ei ole konventsiooni denonsseerimisega selle artikli 58 tähenduses, vaid nende õiguste järgimisega erakorralises režiimis, ja seejuures saa riik isegi selles režiimis teatud õigusi tühistada.
- 13 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub eelistama tõlgendust, mille kohaselt loobumine konventsiooni artikli 15 tähenduses toob automaatselt kaasa selle, et kõnealust riiki ei saa pidada turvaliseks päritoluriigiks.

Teine eelotsuse küsimus (ainult päritoluriigi teatava osa turvaliseks tunnistamine)

- 14 Liikmesriikide praktikast võib leida territoriaalseid erandeid⁸ konkreetsete geograafiliste alade kohta või isiklike erandeid⁹ turvalistest liikmesriikidest pärit

⁷ Vt nt Euroopa Inimõiguste Kohtu 20. märtsi 2018. aasta otsus kohtuasjas Mehmet Hasan Altan *versus* Türgi, nr 13237/17, § 94, samuti kohtuasjas Şahin Alpay *versus* Türgi, § 78)

⁸ Näiteks Tšehhi Vabariik, Taani ja Soome loevad turvaliseks päritoluriigiks Gruusia, v.a Lõuna-Osseetia ja Abhaasia. Sarnaselt näevad Küpros ja Tšehhi Vabariik endiselt ette erandi Ukraina taotlejatele Krimmi poolsaarelt, samuti Donetsk ja Luhanski piirkonnast. Ungari loeb USA turvaliseks päritoluriigiks, aga ainult nende osariikide puhul, mis ei kohalda surmanuhtlust.

⁹ Luksemburg tunnistas Benini ja Ghana turvalisteks päritoluriikideks, aga ainult meeste jaoks. Taani aga kohaldab Venemaa puhul erandeid etnilistele tšetšeenidele, LGBTI taotlejatele,

taotlejate kohta. Küpros, Taani ja Prantsusmaa peavad Moldovat tervikuna turvaliseks päritoluriigiks. Tšehhi Vabariik on ainus riik, mis tunnistab turvaliseks päritoluriigiks Moldova, v.a Transnistria.

- 15 Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul peaks selleks, et tunnistada asjaomane riik turvaliseks päritoluriigiks, olema täidetud liidu õiguses ette nähtud eeldused. Territoriaalsete ja personaalsete erandite võimaluse nägi selgelt ette ka nõukogu 1. detsembri 2005. aasta direktiiv 2005/85/EÜ liikmesriikides pagulasseisundi omistamise ja äravõtmise menetluse miinimumnõuete kohta¹⁰, mis eelnes praegusele direktiivile, mis ise sellist võimalust enam selgelt ette ei näe. Kehtiva direktiivi eelnõud sisaldava avalduse selgituses on märgitud, et jäetakse välja valikuline säte, mis võimaldab liikmesriikidel kohaldada turvalise päritoluriigi mõistet vaid riigi teatava osa suhtes. Seega, kui direktiiv, mis erinevalt sellele eelnenud direktiivist reguleerib varjupaigamenetluse ühiseid, mitte ainult miinimumstandardeid, ei sisalda sellist sätet, ei saa riiki, mille territooriumi osa ei vasta direktiivi I lisas sätestatud tingimustele, pidada turvaliseks päritoluriigiks.
- 16 Vastupidine järeldus oleks vastuolus direktiivi artikli 36 lõikega 1 ja artikli 37 lõikega 1 ning tooks kaasa järgmiste isikute erineva menetlusliku kohtlemise: i) kõnelause riigi turvaliseks tunnistatud osast pärit isik, kes peab turvalisuse eelduse ümber lükkama, sest vastasel juhul tehakse talle ettekirjutus riigist lahkuda, olenemata konkreetsetest varjupaiga taotlemise põhjustest, ii) kõnelause riigi territoriaalse erandiga hõlmatud osast pärit isik, kes võib arvestada oma taotluse täieliku läbivaatamisega ja võimaliku edasikaebamise korral täitmise automaatse peatamisega¹¹. Selline erinev kohtlemine tooks kaasa ebasoodsalt erineva kohtlemise ka taotlejatele riikidest, mis ei ole üldse nimetatud turvaliste päritoluriikide loendis. Erinev kohtlemine päritoluriigi kriteeriumi alusel rikub samuti Genfi pagulasseisundi konventsiooni artiklit 3. Territoriaalsetel eranditel on negatiivne mõju ka rahvusvahelise kaitse taotluste läbivaatamisel direktiivi 2011/95/EL artikli 8 kohaselt.
- 17 Turvaliste päritoluriikide kontseptsioon peaks kujutama endast teatavat menetluslikku lihtsustust taotlust läbi vaatava haldusasutuse jaoks. Liikmesriikidel peab aga olema võimalus kasutada seda lihtsustust ainult nn probleemideta riikide korral, mille puhul (nagu ELi liikmesriikide puhul) on loomulikult vähetõenäoline, et nad tekitavad pagulasi või isikuid, kellel on õigus täiendavale kaitsele. Riikides, kus riigil puudub tõhus kontroll oma territooriumi osa üle,

Venemaa juutidele ja poliitiliselt aktiivsetele isikutele, kes on kokku puutunud väärkohtlemisega ametivõimude poolt. Ka Taanis kehtib üldine erand LGBTI taotlejatele. Hollandis kehtivad samuti erandid konkreetsetele isikute rühmadele Armeenias, Marokost ja Tuneesias.

¹⁰ Vt selle direktiivi artikli 30 lõige 1.

¹¹ Sellise erineva kohtlemise tagajärgi illustreerib Kanada Föderaalkohtu 23. juuli 2015. aasta otsus kohtuasjas Y.Z. vs. Kanada (Kodakondsus ja immigratsioon), 2015 FC 892 (<https://bit.ly/3yAfhzx>).

selline probleemitus aga puudub. Sellise olukorra äärmuslikuks näiteks on Ukraina.

- 18 Teisest küljest annab eelotsusetaotluse esitanud kohus endale aru, et ülaltoodud seisukoht ei ole ühetähenduslik, nagu näitab ka mõnede liikmesriikide praktika, mis loeb jätkuvalt teatavad riigid turvalisteks territoriaalsete või personaalsete eranditega, ja tunnistab, et otsese viite puudumist territoriaalsete erandite kohaldamise võimalusele võib tõlgendada ka nii, et direktiiv ei välista neid otseselt (kuigi liidu seadusandja kavatsus oli teistsugune).

Kolmas eelotsuse küsimus (tunnustamine omal algatusel)

- 19 Euroopa ühise varjupaigasüsteemi puhul mängib peamist rolli direktiivi artikli 46 lõige 3¹², mis tagab igale taotlejale õiguse *tõhusale õiguskaitsevahendile* tema rahvusvahelise kaitse taotluse rahuldamata jätmise otsuse edasikaebamisel. Tõhus õiguskaitsevahend peab tagama nii faktiliste asjaolude kui ka õiguslike küsimuste *ex nunc* läbivaatamise vähemalt esimese astme kohtus. Kõnealuses asjas tekitab küsimus, kas selle õigusnormi alusel otsuseid tegev kohus peab *ex officio* uurima asjaomase riigi turvaliseks tunnustamise vastavust direktiivi I lisale. See õigusnorm ei näe sõnaselgelt ette omal algatusel otsuse tegemise võimalust¹³.
- 20 Tšehhi kontekstis on küsimus selles, kas kohus peab omal algatusel, ka kaebaja vastulause puudumisel, uurima, kas määruses kõnealuse riigi turvalise päritoluriigina määratlemine on kooskõlas direktiiviga, ning kas kohus peab otsustama, et vastustaja ei oleks tohtinud teha otsust varjupaigaseaduse § 16 lõike 2 alusel, kui oli eelnevalt teinud kindlaks, et määrus on selles kontekstis vastuolus direktiiviga.
- 21 Liikmesriigi praktika kohaselt peab halduskohus omal algatusel võtma arvesse menetlusviga, mis seisneb selles, et haldusasutus tegi otsuse, mis välistab konkreetse juhtumi menetlusraamistiku¹⁴. Hüpooteetiliselt võib seda kohaldada ka olukorras, kus rahvusvahelise kaitse taotluse üle otsustav haldusasutus viib menetluse läbi direktiivi artikli 31 lõike 8 punkti b kohaselt, kohaldades turvalise päritoluriigi kontseptsiooni, ja otsustab, et taotlus on selgelt põhjendamatu direktiivi artikli 32 lõike 2 tähenduses, kuigi kõnealune riik ei vasta direktiivi I lisas nimetatud tingimusele.
- 22 Kui direktiivi artikli 46 lõige 3 ei võimaldaks kohtul ka omal algatusel kontrollida määruse vastavust direktiivi I lisale, tuleks küsida, mida võiks veel sisaldada

¹² Tšehhi seadusandja ei ole seda õigusnormi seni Tšehhi õiguskorda üle võtnud. Seetõttu on sellel vahetu mõju.

¹³ Direktiiv näeb selgelt ette *ex officio* läbivaatamise teistes olukordades, mis on reguleeritud artikli 46 lõikes 4 või artikli 46 lõikes 6.

¹⁴ Vt Nejvyšší správní soud'i (Tšehhi Vabariigi kõrgeim halduskohus) 10. mai 2017. aasta otsus nr 2 As 163/2016–27.

juhtumi õigusküsimuste täielik analüüs. See õigusnorm iseenesest ei viita, et selline analüüs peaks toimuma ainult taotleja väidete raames, ega välista sõnaselgelt ka *ex officio* uurimist. Selle argumendi toetuseks võib viidata ka lojaalse koostöö põhimõttele ELL artikli 4 lõike 3 tähenduses¹⁵.

- 23 Eelotsusetaotluse esitanud kohus kaldub seisukoha poole, et direktiivi artikli 46 lõike 3 kohaselt tuleks kõnealune analüüs läbi viia omal algatusel, hõlmates seejuures küsimust, kas direktiivi artikli 31 lõike 8 punkti b tähenduses tuleks kõnealusel juhul üldse kohaldada kiirendatud menetlust.

TÖÖDOKUMENT

¹⁵ Vt Euroopa Kohtu 8. märtsi 2011. aasta arvamus 1/09 (punktid 68 ja 69).